

PORKOLÁB LÁSZLÓ*

Fazola Frigyes, a diósgyőri acélgyártó és gyárfejlesztő

1789. július 19-én egy 15 éves fiú szorgalmasan körméli Diósgyőrött egy beadvány szálkás gót betűit. A kérvényt a vasműhöz címezi, felvételét kéri. Indokolásában felhossa, hogy apja, miután vagyonát a vasmű fejlesztésére áldozta, özvegyét és gyermekeit teljes szegénységben hagyta itt. Ő maga a syntaxista osztályokat már bevégezte, viszont édesanyjának nincs anyagi tehetsége továbbtaníttatására. Mindig kedve volt viszont a bányászati-kohászati tudományokhoz. Utána aláírja a nevét: *Johann Friedrich Fasola*.¹

A bécsi kamara, tekintettel az egykori királyi faktorra, **Fazola Henrikre** – aki virágzó jólétét az említett vasmű kifejlesztésére áldozta – **Fazola Frigyes** eltartása mellett döntött. Mindemellett fontosnak tartották, hogy kiképezzék bányászati ismeretekre azzal a céllal, hogy majdan a diósgyőri vasműben derék és használható tisztviselő váljék belőle. Ezért az addig élvezett napi 20 kr. helyett – tekintettel sajnálatos szegénységére – havi 15 ft. díjazást juttatnak számára, és 1793-tól megkezdheti tanulmányait a selmecebányai akadémián.

Eközben a diósgyőri vasgyár termékeinek sorából már nagyon hiányzott a kemény, nagyobb széntartalmú, edzhető és hőkezelhető acél. Nem tudták még előállítani a kések, lőfegyver-alkatrészek, fa- és fémmegmunkáló szerszámok, rugók alapanyagául szolgáló acélfajtákat.

Az érdeklődés középpontjába egyre inkább az acélprobléma megoldása került, mely hamarosan a selmecebányai akadémiáról hazatérő Fazola Frigyes kezébe kerül. A figyelem most már az udvari kamara részéről is a diósgyőri gyár felé fordul és sokat várnak tőle.

Bécs elérkezettnek látja az időt arra, hogy a fegyvergyártásban is nagy szerepet játszó fejlettebb acélgyártási módszereket kiterjessze a magyarországi vasművekre is.

1798. március 16-án megjön a leirat, amely szerint Rhónicről és Diósgyőrből a magyar kincstár költségére szakembereket kell küldeni a stájer és karintiai acélgyártás meghonosítása érdekében annak tanulmányozására. Diósgyőrből Fazola Frigyes és **Peter Seidl** kovácsot szemelték ki a tanulmányútra.²

Fazola Frigyes acélgyártási kísérleteit 1800-ban indítja be. Főleg aziránt folytatott speciális tanulmányokat, hogy a magyar vasból olyan acélt lehessen előállítani, mint amilyen az egész Európában elismert angol acél.³

A diósgyőri vasmű most már a legjobb úton halad abban az irányban, hogy megfelelő szakemberek vezetésével a legjobb üzletmenetű vállalatok sorába emelkedjen. Védjegyét, a DI, a KDE vagy sas jelet, sok helyen megtalálhatjuk.

* Az Országos Műszaki Múzeum Központi Kohászati Múzeuma, 3517 Miskolc-Hámor, Palota utca 22.

Az országos politikai-gazdasági fejlődési időszakok kezdeteit jól jelezték már korábban is a főkamaragrófság időszakos nagyszabású gyárlátogatásai. Ilyen alkalom volt 1800. május–június havában is.

A gyárlátogatás visszhangja nem maradt el. A főkamaragrófság véleménye szerint a diósgyőri vasmű feltétlenül megérdemli a fejlesztést, mert egyre több megrendelést kap.

Közben megüresedik az ellenőri hivatal, s ebben az ügyben az udvari kamara ír le a selmecbányai főkamaragrófságnak. Egyértelműen Fazola Frigyeset jelölik erre a tisztségre. Az ajánlásban külön kiemelik, hogy a választás főleg azért esett rá, mivel jól ismeri a stájer és karintiai módon való acélgyártást, s ezen a téren már olyan nagy horderejű a munkássága, hogy feltétlenül többet érdemel, mint az eddigi egy forint napidíj, mert a diósgyőri vasmű a jelenlegi üzleti fellendülését jórészt neki köszönheti.⁴

Fazola, ellenőri kinevezése után megnövekedett hatáskörrel fog hozzá a diósgyőri acélgyártás megteremtéséhez. Fel akarja használni a korábbi külföldi tanulmányútjain szerzett tapasztalatait, de külső körülmények is erre a tárgyra irányítják a figyelmét.

Egyre jobban fenyeget a napóleoni háborúk folyamán a kontinentális zárlat, s Európába egyre nehezebben, sokszor csak csempészeteken jut el a kiváló angol acél. A kemény, rugalmas acélfajták kiváló és nélkülözhetetlen alapanyagát szolgáltatták a kézfegyvergyártásnak, emiatt a legfelsőbb birodalmi szervek is szorgalmazták a minőségi acélgyártás fejlesztését.

A diósgyőri vas, lágysága miatt késpengék, rúgók, megmunkáló szerszámok gyártására alkalmatlan volt.

Fazola mint elméletileg is képzett kohász, nem elégedett meg a mesterfogások elsajátításával, hanem az acélgyártási eljárásnak mindjárt a részletes műszaki-gazdasági elemzését is elvégezte. Kimutatást állított össze az acélgyártás nyersanyagszükségletéről és az önköltség alakulásáról is.

Fazola igen pontosan elvégzi a gazdasági számítást, a nyersacélból a kívánt acéllá való kikészítésre is.

Fazolának 1802 végén sok költséges kísérletezés után már sikerült olyan finomított acélt előállítania, mely alig maradt alatta az angolnak.⁵

Az elismerés nem maradt el. A miskolci magyar lakatos céh 1802. november 21-én kiadta a megfelelő bizonyítványt a diósgyőri acélról, miután „mívlátó” mestereivel az akkori idők összes próbáit elvégezte rajta.⁶

„Alábbis meg írtak agyuk tudtára akkiknek illik ezen levelünknek rendiben, hogy mi a Diós Győri Hámorban készült attzél meg próbálván, jónak audentisnek és tökéletesnek találtuk.

Melyrül agyuk ezen Saját Kezüink all írásával a Szokott Czehünk petséttyével meg erősítettett bizonyság Levelünket.

Sig. Miskólcz 1802

Fő Czéhmaster, Kis Czéhmaster, Nótárius”

A bécsi udvari kamara pénz- és bányaugyi csoportja 1803. január 19-i leiratában a következőket rendelte el a diósgyőri vasgyári ellenőrnek, Fazola Frigyesnek a kamarához felterjesztett jelentésére válaszolva, melyben acélgyártási kísérleteinek eredményéről számolt be:

„A bécsi bányakamara ebből a jelentésből örömmel látta, hogy az nevezett Fazola ellenőr által folyamatba tett acélgyártási kísérletek jó eredménnyel jártak, ezek becsületére válnak Fazolának s a bécsi bányakamara teljes megelégedését váltották ki, mert a hosszas kísérletek és a beküldött acélminta megfelelnek a várakozásnak.

Másrészt azonban kétségtelen, hogy a jelenleg fennálló körülmények között a diósgyőri vasgyár az acélgyártást csak akkor folytathatja, ha lényegesen csökkenteni tudja a hő- és szénfogyasztást az acélgyártás során. Ezt a csökkentést Fazola ellenőr állandó felügyelete és irányítása mellett, valamint Seitel Péter hámormester közreműködésével lehet biztosítani.

Ilyen feltételek mellett – tekintet nélkül a tűz- és szénelhasználódásra az acélgyártás a gyár számára még mindig kifizetődő és előnyös kezdeményezés lesz. Ezért Fazola igyekezzék előbb bőséges vízfelhasználással alsósajói és dobsinai pörkölt vaskőből, továbbá Péter-bányából és Vizestárnából származó nyers pátvaskőből célszerű acélbucákat gyártani, majd ezekből mindjárt kemény frisselőtűzőn stájer módra jó minőségű finomított acélt előállítani.

Az acélkovácsok számára megállapított fizetést az ő esetében emelni lehet, ezzel szemben igyekez-

zék a diósgyőri hámor legügyesebb munkásai közül néhányat az acélgyártásban tökéletesen kiképezni és használhatóvá tenni."⁷

Fazolát a biztatás további acélgyártási kísérletekre serkentette, s még inkább a munkaigényes és jó áron értékesíthető készáru gyártását szorgalmazta. Erre megfelelő lehetőséget nyújtott a különböző reszelőfajták nagy tömegben való gyártása, amit eddig csak kisebb tételekben végzett.⁸

Fazola a reszelőgyártással gyors sikert ért el, már indításkor hétféle reszelőt gyárt (durva-, közép-, simító-, elő-, négyzet-, hatszög-, félkör-).⁹

A miskolci magyar lakatos céh 1804-ben keltezett tanúságlevele szerint kivívja a személyének szóló újabb elismerést. „...több Czéhbéli Társainkkal edgyütt közönségesen, hitelesen bizonyítjuk ezen kevelünknek rendiben, hogy ezen Tekintetes Diósgyőri Uradalomban lévő Hámorban amelly Reszelő Fabrika Nzts Fazola Friderik Úr különös gondos Szorgalmatossága után feltaláltatott, olly alkalmatos Lakatosi Mesterségünk folytatására az általunk tett próba szerént, mind szintén a Stajer Országban készítettnek szokott Reszelők, melly szerint, hogy ez után a Stajer Országban készítettnek szokott Reszelőket vásárollyuk, szükségesnek nem láttyuk, ugyan ezért a Tisztelt Feltaláló Úrnak ditsiretes Neve előttünk és a Maradék előtt is Örök emlékezetet érdemel.”¹⁰

Fazola Frigyes 1805-ben kérelmet terjesztett be a főkamaragrófsághoz, hogy a kincstár részére engedélyezze saját kockázatára egy önkezelésű reszelőműhely létesítését.

Fazolának elég nagy kockázatot kellett ezzel vállalnia, mivel acélgyártási kísérleteit is saját költségére végezte, s emiatt tekintélyes összeggel lett adósa a kincstárnak.

Fazola acélkísérleti adóssága ekkor 2680 forint volt. Ehhez jött még 400 forint provizorát adósság.

A reszelőműhely üzembe helyezése és a nagytömegű gyártás megindítása beváltotta a hozzá fűzött reményeket. A miskolci és más városokból való vaskereskedők már 1806-ban 2227 forint 30 kr árú reszelőt vettek át értékesítésre. A kereskedők a tapasztalatok alapján megbíztak a diósgyőri reszelőkben.¹¹

Fazola állandóan igyekezett a reszelőgyártást tökéletesíteni, újabb technológiai és gazdaságossági kísérleteket végzett.

A diósgyőri reszelő legfontosabb piaca Miskolc volt, a lakatosmesterek már csak Diósgyőrből vásárolták a reszelőket. Fazolának azonban ebben az időben már nagyobb távlati elképzelései voltak. A diósgyőri alapanyagból még munkaigényesebb, még nagyobb áron eladható és az egész birodalomban, később esetleg külföldön is értékesíthető acélfajták gyártására gondolt.

1809. október 31-i beadványában a reszelőműhelyt a kincstárnak ajánlja fel, hogy az teljesen annak kezelésébe menjen át. A felajánlásból eredő hasznót is a már említett acélgyártási adósságainak törlesztésére kívánta fordítani.

A tárgyilagosság kedvéért meg kell jegyezni, hogy a diósgyőri acélgyártás fejlesztésének Fazola Frigyes nagy szaktudással és célratöréssel végzett munkáin kívül az akkori európai politikai helyzet is adott időnként változó erejű és irányú lökéseket.

Az acélhámor sikeres működése nyomán a diósgyőri gyár és maga Fazola Frigyes is később nemcsak a kincstári tartozásokat fizette ki teljes mértékben, hanem a felgyülemlett magántartozásokból is sikerült sok ezer forintot törlesztenie. 1807-ben például tiszta haszonként 32 000 forint folyt be a gyári pénztárba.

1808-ban a bécsi bánya és pénzügyi kamara a Fazola-féle acélt újabb és beható vizsgálat alá vette, s megállapította, hogy az most már a híres angliai acélhoz tökéletesen hasonlónak találtatott.¹²

Az elért sikerek alapján a nemesség elnyerése céljából Fazola Borsod megye rendjeinek támogatását kéri. Felsorolja atyja és saját érdemeit, melyeket a diósgyőri vasgyár alapításában és fejlesztésében szereztek.

Az udvari kamaránál röviden végeznek a beadvánnyal: a kérelmező által felhozott érdemek nem olyan természetűek, hogy azok olyan jutalomra lennének alkalmasak, mint amilyen a magyar nemesség, miértis azon véleményen vagyunk, hogy kérelmezőt kereken el kell utasítani.

Fazola azt gondolta, hogy a bécsi udvar meghatódik az iparfejlesztés érdekében kifejtett érdemeiken. Nemesei cím helyett kap viszont egy állást, no és hozzá bőven feladatot. Kinevezik az összes alsó-magyarországi vasgyár inspektorának.

1810-ben már a haditermelés követelményeit is figyelembevéve kívánja fejleszteni az acélgyártást.

Eközben az ércbázis növelése és acélgyártási kísérletei érdekében lázas bányakutatásokat folytat a Bükkben, valamint tűzállóanyag kísérleteket végez sikerrel.

Még ugyanaz év őszén kinevezik Diósgyőrbe igazgatónak. Hatásköre megnő, de a haditermelésből eredő követelmények is fokozódnak. A fegyvergyártási termékek közül a szurony és a puskevessző jelentik ekkor az acélgyártmányok zömét.

A kévelt acélból készült egyszerűbb kézfegyver-alkatrészek gyártásának meghonosítása után Fazola még igényesebb acélfajták gyártására törekszik. Az eddiginél is munkaigényesebb és jóval drágább acélfajták közül az órarúgó és kézfegyver-ütőszegrugó gyártására alkalmas acél előállítását és nagyban való termelését tűzi ki célul. A cementált acélokat és azok gyártását tanulmányozza.¹³ 1810-ben a bányakincstár kérésére.¹⁴ Hosszabb időt tölt Bécsben és Ausztriában, s a cementacél gyártásának Diósgyőrött való meghonosítása végett közvetlenül az udvari kamarához fordul.¹⁵

Fazola az 1810 májusában kelt beadványában közli, hogy megfelelő számítások után évi 100 mázsa finom rugóacél gyártását tudja elvállalni. Javasolja, hogy tegyék lehetővé Diósgyőrött egy finomlemez-hengermű létesítését az óra- és ütőszegrugó-acélok gyártására.

Az udvari kamarának küldött beadványaihoz minden esetben mellékelte a kísérletei eredményeképpen kapott mintadarabokat, de beadványaival és a megfelelő mintákkal megkereste a magyarországi tudományos intézményeket is, így többek közt a Magyar Nemzeti Múzeumot.

Fazola cementacél kísérleteivel egy időben a legjobbnak ismert, és a rugók és finomabb gépalkatrészek gyártására legalkalmasabb tégelyacél-gyártási kísérletekhez fog. Ennek a korábban Angliában kifejlesztett eljárásnak a lényege az volt, hogy a nyersacélt nagy tűzállóságú tégelyben megolvasztva, különböző hozaganyagokkal megolvadt állapotban tisztította meg a szennyező elemektől.

1815 tavaszán felküldi az 1814 és 1815 években kikísérletezett eljárással tégelyből öntött és kovácsolt finomacél-mintákat az udvari kamarához. Beadványában kijelenti: ha kísérleteit tovább tudja folytatni és az eredmények alapján üzemi gyártásba kezdhet, akkor nélkülözhetővé válik az angol acél. Eddig a birodalomban a legjobb minőséget tudomása szerint az ausztriai Gunzendorfban működő J. Miller hámos gyártotta, ennek árui külföldön is keresettek voltak, és az itt gyártott kész órarúgók mázsája 2700 forintba került.

Vállalja, hogy legalább ugyanilyen minőségű, de jóval kisebb előállítási költségű acélt fog gyártani, amit a beküldött próbákkal kíván igazolni. Nem hanyagolja el a cementált acél gyártását sem. Eredményes kísérleteket folytatott a cementált és tégelyacélból készült rugók angol módszerrel történő megereztetésére is.

Fazola Frigyes szakadatlanul folytatni kívánta a diósgyőri acélfajták tökéletesítését. Erre az is ösztönözte, hogy az acélgyártás addigi meghonosításának és fejlesztésének, továbbá a vezetése alatt épült új létesítmények (nagyolvasztó, tógát stb.) következményeként az 1798–1815 időszakra 115 000 forint tiszta gyári nyereséget mutathatott ki.

Ennek ellenére Fazolának ugyanakkor sikertelen volt minden olyan folyamodása, amelyben azt kérte, hogy a technológiafejlesztés költségeinek fedezésére a gyári haszon arányában kincstári támogatást kaphasson, így acélkísérleti adósságai újból megnövekedtek.

Fazola Frigyesnek sikerült olyan szintre emelnie a diósgyőri acélgyártást, hogy annak híre túljutott a hivatalos körökön. Maga a birodalom természeti kincseit tárgyaló osztrák irodalom is állítja, hogy a diósgyőri acél minden próbát kiállt.

De nem marad adós a diósgyőri acél dicséretével annak az Angliának az irodalma sem, amelyet az ipar fejlesztése terén maga Fazola Frigyes is példaképnek tartott.

1816 után azonban már nem maradt sem ideje, sem lehetősége a kísérletek folytatására, a birodalom gazdaságpolitikai érdekei következtében.¹⁶

Az acélgyártási kísérletek mellett Fazola kezdeményező lépéseket tesz a diósgyőri vashámor műszaki berendezéseinek és egy új nagyolvasztó felépítésének érdekében, s a réginél kétszeresére nagyobb olvasztót épít fel.¹⁷

Fazola Frigyes a XIX. század első évtizedében a magyar vasipar fejlesztése érdekében hatalmas úttörő munkát végzett és tüneményes pályát futott be. Amíg apja, Fazola Henrik a gyár létrehozásával a bükk-hegységi vasgyártás alapját teremtette meg, addig ő – felismerve a korabeli korszerű technológiai

eljárások fontosságát –, azokat saját gyártmányainak piacképessége érdekében meghonosította; jó üzemvezetéssel és a gyár jó üzletmenetével sikerült ahhoz is anyagi alapot teremtenie.

Különösen az acélgyártás fejlesztésében ért el kiemelkedő érdemeket, amit a fegyvergyártásban való hasznosítás következtében a bécsi udvar szorult helyzetében kedvezően kényszerült értékelni.

Az 1815. évi bécsi kongresszus, a „Szent szövetség”, uralkodóinak nyomására új felosztást végzett Európában. Az osztrák Habsburg-dinasztia a sorsdöntő történelmi eseményekből semmit sem tanult, de mindent elfelejtett, így azt is, hogy szorult helyzetében milyen segítséget nyújtott neki a magyarországi vasipar. A bécsi udvar hálátlanságát Fazola Frigyes nemsokára saját bőrén érezhette. 1815 után, amikor a napóleoni háborúk befejeződtek s eloszlottak a Habsburg-ház feje felől a fenyegető viharfelhők, bekövetkezett a nagy dekonjunktúra, amely a birodalom vasiparában is éreztette a hatását.

Most már nem volt szükség a magyarországi fegyvergyártási bázis kiépítésére, így feleslegessé vált a magyar minőségi acél előállítás is.

Ezenfelül még külön veszélyt jelentett a stájer és karintiai vasművekben erősen érdekelt udvari körök számára az, hogy ha Fazola tovább folytatja gyártmányfejlesztő kísérleteit, azzal az osztrák vas- és acéliparnak még külföldön is veszedelmes konkurenciát teremtet. Bár a bécsi udvar egy bizonyos határon túl mindig fenntartással viselkedett Fazolával szemben, amint a gyár üzletmenetéből láttuk, tulajdonképpen már 1813-ban előrevetette árnyékát az, hogy le akarnak számolni vele és esetleg magával a diósgyőri gyárral is.

Napóleon közeli bukásának közeledtével a bécsi udvar is érezte, hogy nemsokára vége lesz Fazola nélkülözhetetlenségének.

1816-ban koncentrált támadás éri Fazola Frigyest. Ekkor márciusban négy hét szabadságot kér és Bécsbe utazik, hogy az udvarnál helyzetét megszilárdítsa.

Hiteles igazolásokat visz a közvetlenül hivatalba lépése utáni idők eredményes munkáiról, továbbá az acélgyártás eredményes meghonosításáról. Sajnos, megint a saját jóhiszeműségének lett áldozata, mikor azt hitte, hogy az uralkodó körökre a legcsekélyebb mértékben tud ezzel hatni. Sorsát már Bécsben megpecsételték: vagy felhagy terveivel és hagyja a diósgyőri vasgyártást a korábbi alacsonyabb szinten, vagy lehetetlenné teszik.¹⁸

Az 1817. év elején a főkamaragrófság bekéri a diósgyőri vasmű utolsó 10 évének gazdasági eredményeire vonatkozó kimutatást. Az összeállítás fényesen mutatja azt, hogy a vasmű üzletmenete Fazola Frigyesnek a minőségi gyártmányok fejlesztése körüli tevékenysége következtében egyre jobban javult.

A bécsi udvari kamara még 1817 őszen bizottságot küld ki a diósgyőri vasgyárba, **J. Gerstorff** bányatanácsos vezetésével. Ennek hivatalosan leltárkészítő bizottság a neve, de kitetszik a tényleges szándék: olyan véleményt kell adni az udvar számára, amelyet adott esetben fel lehet használni végső fokon a gyár felszámolására is.¹⁴ Gerstorff és társai bizottsági tagok a hámor összes berendezési tárgyait felleltározták. Az egyháznak, plébánosnak, iskolának, tanítónak, sebésznek s a jobb sorsra érdemes többi szerencsétlen munkásnak fizetését és adósságait is számbavették. Eljárásuk, úgy látszik, a gyár felszámolását és megsemmisítését célozza. Minden bomlásnak indult a gyárban, a munkásság nagy részét szélnek eresztették, nem kímélték a tehetetleneket sem... A templom ügye függőben maradt, a lelkész éhezik és nyomorog, az iskola siránkozik, a sebész vigasztalhatatlan¹⁹ – írja a helyi plébános a Historia Domusban.

Valóban kimutatnak 3508 forint 1/2 kr. Fazola Frigyest terhelő adósságot, amelyet 1812–1816 között főleg acélgyártási kísérletek fedezésére vett fel a gyári pénztárból, amire vonatkozóan azonban maga az udvari kamara kénytelen reá nézve kedvező véleményt és határozatot hozni.

Fazola Frigyes, amíg vagyonos ember volt, a saját vagyonából adott előlegeket a gyárnak, s ezzel a gyár pénzügyi helyzetét javította. A Diósgyőrben bevezetett acélfinomítási eljárásokkal pedig a gyárnak világosan kimutatható tetemes hasznot hajtott. Nagy kegyesen végül megengedik, hogy a vizsgáló bizottság által önkényesnek minősített pénzfelvétel említett összegét három éven belül egyenlő negyedévi részletekben törleszthesse.

A bizottság rögtön kész az ítélettel: ilyen bűnös hanyagság miatt egy gyárvezető megérdemli, hogy minden további nélkül elbocsássák.

A részrehajlásokkal telített vizsgálat eredményeképpen Fazola Frigyest Rhónicra helyezték át igaz-

gátónak. Hámorból 1817. július 17-én távozott. A gyárnak komoly veszteséget jelentett távozása, a hámori lakosokon csüggedés vett erőt.²⁰

A hámori eseménynapló írja: „...s az ami aztán végzetes lett a hámorra, s az egész magyar népet fosztotta meg a kiváló diósgyőri vastól, acéltól és szerszámoktól, az volt, hogy Fazola Frigyes praefectust a kiváló férfiút, a szivélyes jóbarátot, a vasgyártásnak mindenkinél többet érő szakemberét innét Rhóniczra helyezték ugyancsak praefectusnak, de egy nagyobb üzem élére. A diósgyőri hámornak az egyetlen reménysége csupán az, hogy Fazola Frigyesnek itt 22 részvénye van, így remélhető, hogy ha a diósgyőri vasgyár ügye veszedelembé jut, ő a saját érdekében is meg fogja akadályozni a gyár csődbejutását.”²¹

A Miskolcon lakó kisebb részvényesek tiltakoznak Fazolának Rhóniczra, **Jatskovszkynak** Rhóniczról Diósgyőrbe helyezése miatt. Szerintük Fazola egyéni érdemei és a gyárral szemben mutatott atyai ragaszkodása jobb jövőt helyez kilátásba.²²

Fazola Frigyes közvetlen diósgyőr-vasgyári szereplése így ért véget. Példája élénken illusztrálja kicsiben a Habsburg-uralkodóház és a bécsi udvari körök hálátlanságát és azt, hogy ezeknek a köröknek sohasem volt érdekük a magyar föld és iparának felvirágoztatása, csak addig tartották fontosnak a magyar örökös tartományt, ameddig közvetlen anyagi érdekük fűződött hozzá.²³

Fazola tisztán látta, hogy őt az osztrák vas érdekében a magyar vasipar szándékos lezüllesztésére akarja a bécsi udvar eszközül felhasználni, ezért visszautasította a rendelet végrehajtását.²⁴ Erre megfosztották állásától, s rendelkezési állományba helyezték. Családjával együtt 1819. május 24-én majdnem szökve menekül haza Hámorba.²⁵ A bécsi udvar a tisztesség kedvéért szerény nyugdíjat biztosított számára.

Az eseménynaplóból tudjuk róla, bűne az volt, hogy Magyarországon nem akart stájer módra vasat gyártani a kincstár és a haza kárára.

Az Országos Műszaki Múzeum Központi Kohászati Múzeuma Fazola Frigyes születésének 225., halálának 150. évfordulója, valamint apja, Fazola Henrik, a rokokó vasművesség nagymestere, bányakutató és vasgyáralapító halálának 220. évfordulója alkalmából 1999-et Fazola évvé nyilvánította.

A jubileum, illetve az évforduló kapcsán rendezvénysorozattal és karácsony előtt egy Fazola monográfia megjelentetésével tisztelgünk emlékükhöz.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

1. Zoltay Endre: A diósgyőri-hámori vasmű (1770–1870). I. kötet. Diósgyőr. VII. 28. Kézirat. 1-172. Az Öntödei Múzeum gyűjteményében. 1970, p. 104.
2. I. m.: p. 134.
3. Soós Imre–Kiszelyi Gyula–Zádor Tibor: Vázlatok a diósgyőri vaskohászat 190 éves történetéből (1770–1960). Miskolc. 1960, p. 225.
4. Zoltai: i. m., p. 157–158.
5. Soós et al.: i. m., p. 25. j.
6. Zoltai: i. m., p. 178.
7. Dobó István Vármúzeum Legújabbkori Történelmi Adattár, Eger.
8. Zoltai: i. m., p. 180.
9. Rempert Zoltán: Magyarország vaskohászata az ipari forradalom előestéjén. 1995, p. 230.
10. Zoltai: i. m., p. 179.
11. I. m.: p. 180.
12. I. m.: p. 181–182.
13. I. m.: p. 185.
14. Soós et al.: i. m., p. 26.
15. Zoltai: i. m., p. 185.
16. I. m.: p. 188–190.
17. Soós et al.: i. m., p. 27.
18. Zoltai: i. m., p. 198–203.
19. 7. sz. hivatk., p. 53–78.
20. Zoltai: i. m., p. 204–206.
21. V. ö. 19. sz. hivatk.
22. Soós Imre: A diósgyőri vasgyár alapítása. Központi Kohászati Múzeum Archívuma (kézirat). 1954.
23. Zoltai: i. m., p. 206.
24. Soós: i. m., p. 27.
25. Zoltai: i. m., p. 213.